

I. rész

2018. április 8-án általános országgyűlési képviselő-választást tartottak Magyarországon. A választás során a Fidesz-KDNP pártszövetség kétharmados többséget szerzett az Országgyűlésben. Jelen írás célja annak vizsgálata, hogy a jogszabályi környezet, a jogállamiság, a demokrácia helyzete, a kampány, a voksolást megelőző és a szavazásnap események alapján szabad és tisztességes volt-e ez a választás.

Osztthatatlan fogalom

Egy választás lehet-e "részben" szabad és tisztességes, vagy "szabad, de nem tisztességes"? A magunk részéről egyetértünk az Eötvös Károly Intézet (EKINT) által megfogalmazottakkal: "Az Eötvös Károly Intézet álláspontja szerint a szabad és tisztességes választás egyetlen osztthatatlan fogalom. Ezzel azt állítjuk, hogy egy választás »részben szabad«, »részben szabad, de nem tisztességes«, illetve ehhez hasonló minősítése annyiban értelmes beszéd, hogy alkalmas lehet a rossz és a még rosszabb árnyalatainak megkülönböztetésére, de arra a kérdésre, hogy egy választás szabad és tisztességes-e, lehet és kell is igennel vagy nemmel válaszolni."

Hogy erre a kérdésre megadhassuk a választ, szükséges, de nem elégséges feltétel a választási jogszabályok vizsgálata. Át kell tekinteni jogállamiság, a sajtószabadság kérdéseit, a választáson induló jelöltek és szervezetek esélyeit, a választási szervek tevékenységét, a kampányt, a kampányfinanszírozást, a valóságos folyamatokat.

A sajtószabadság helyzete

E kérdés bevezetéseként ismét az EKINT-et kell idéznünk: "Közhely, de le kell írni, hogy szabad és tisztességes választás nem képzelhető el szabad sajtó nélkül. E követelmény nem azt igényli, hogy vizsgáljuk meg, vajon a választás idején működik-e az adott országban szabad sajtó, hanem azt, hogy az ellenzéknek, összehasonlítva a kormánypárttal, hasonlóak-e a lehetőségei arra, hogy eljuttassa üzeneteit a választópolgárokhoz (...) Továbbá ahol a közszolgálati média helyén állami propagandacsatornák működnek, ott a szabad és tisztességes választás egyik alapeleme bizonyosan hiányzik."

Az elmúlt hetekben több elemzést olvashattunk a sajtószabadság helyzetéről. A G7 külön vizsgálta a nyomtatott, az online sajtó, valamint a televíziók és rádiók kiegyensúlyozottságát: "Az összes eladott lap 62 százalékát a kormányzathoz köthető kiadók adják el. (...) Ha csak a közélettel is foglalkozó lapokat vesszük, akkor még nagyobb a kormányzati túlsúly, az összes eladott közéleti lap 77 százalékát ilyen cégek adják ki. (...) A Fideszhez köthető vállalkozók tulajdonában álló honlapok illetve a közmédia oldalai összességében csak a teljes magyar internetes forgalom 19

százalékát tették ki. Az internetes oldalak között azonban jóval több olyan van, amelyik egyáltalán nem foglalkozik politikával, közügyekkel. Ha ezeket elhagyjuk, akkor már sokkal szorosabb az állás: a Fideszhez közel álló honlapok a teljes forgalom 41 százalékát adták. (...) Mivel csatornaszintű adatokat nem leltünk fel, azért azt feltételeztük, hogy a TV2 és az RTL csoportok teljes nézettségét a fő adók adják, ahol vannak híradók, illetve az MTVA szinte minden csatornáján is megjelennek a híradások, ahol nincsenek, csak 1-2 százalékos nézettséget tudnak felmutatni az elérhető adatok alapján, így ettől eltekintettünk. Közélettel még a Hír TV, az ATV és az alig kimutatható Echo TV foglalkozik. Ha csak ezeket a tévéket vizsgáljuk, akkor már a nézettség fele a Fidesz-közelieké. (...) Igazán ellenzékhez köthető rádió alig van, csak a Klubrádió és a Simicska Lajos által éppen megszüntetendő Lánchíd rádió rendelkezik mérhető hallgatósággal. (...) A fideszes túlsúly mindenesetre a rádióknál a legnagyobb, a hallgatottság alapján 73 százalék a párthoz köthető vállalkozók vagy a közmédia adóit hallgatja."

De az EBESZ választásokat monitorozó csoportja is kemény megállapításokat tett a témában: "Az információhoz való hozzáférés, valamint a sajtó és az egyesülés szabadsága korlátozva volt, többek között a közelmúltbeli jogi változások következtében."

Kampányfinanszírozás

Szintén az EBESZ jelentés tette szóvá kormány részvételét a kampányban: "Az április 8-i országgyűlési választásokat az állam és kormánypártok anyagi forrásainak jelentős átfedése határozta meg, aláásva a jelöltek lehetőségét arra, hogy egyenlő feltételek mellett versengjenek. A választópolgároknak sokféle politikai választási lehetőségük volt, ennek ellenére a megfélemlítő és idegenellenes retorika, a média elfogultsága és a nem átlátható kampányfinanszírozás szűkítette a valódi politikai vita terét, korlátozva a választókat abban, hogy teljes tájékozottság birtokában dönthessenek. (...) A kampányok közfinanszírozása és a kampánykiadási plafon célja, hogy minden jelölt számára egyenlő esélyt biztosítson. Ennek ellenére a jelöltek egyenlő feltételek mellett történő megmérettetésének esélyét jelentős mértékben rontották a kormány tájékoztató hirdetéseire fordított túlzott kiadások, amely felerősítette a kormánykoalíció kampányüzenetét."

Ráadásul a kormánypártok egyetlen mondanivalója, a menekültellenesség már évek óta az állami, valamint a kormányközel sajtó napi témája. A tévénezők még a labdarúgó-Európa-bajnokság mérkőzéseinek, valamint az olimpiai közvetítéseknek a szüneteiben is rendszeresen nézhették, hallhatták a sokszor hazugságokra épülő gyűlöletkampányt.

Egypárti törvény

A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvényt és az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvényt a Fidesz-KDNP pártszövetség egyedül, az ellenzéki pártok bevonása, valamint társadalmi, szakmai vita nélkül fogadta el. Ezeknek - a korábbi választási törvényekhez képest - megváltozott szabályai minden esetben a kormánypártokat segítették. Többek közt megváltoztatták a körzethatárokat, egyfordulósá tették a választást,

bevezették a győzteskompenzáció intézményét, választójogot adtak a magyarországi lakcímmel nem rendelkező állampolgároknak, ugyanakkor jelentősen megnehezítették a külföldön dolgozó vagy tanuló választópolgárok szavazását, lehetővé tették a többes ajánlást, segítve ezzel az ún. "kamupártok" indulását.

Győzteskompenzáció

A 2014 előtti választásokon a rendszer arányosságát biztosítani hivatott kompenzáció intézménye úgy változott meg, hogy nemcsak a mandátumot nem szerzett jelöltre leadott szavazat minősül töredékszavazatnak, hanem töredékszavazat "a mandátumot szerző jelölt szavazataiból a második legtöbb szavazatot elérő jelölt eggyel növelt szavazatainak kivonása után fennmaradó szavazatszám" is. Vagyis az eredetileg az arányosságot szolgáló intézményt sikerült úgy megváltoztatni, hogy az pont az arányosság ellen hasson. Megállapítható, hogy a győzteskompenzáció nélkül 2018-ban (és 2014-ben) a Fidesznek nem lett volna kétharmada.

Levélszavazás

A magyarországi lakcímmel nem rendelkező állampolgárok levélben szavazhatnak az országgyűlési választáson. A rendszer teljesen áttekinthetetlen, ellenőrizhetetlen. Nem tudni, hogy akiket választóként regisztráltak, élnek-e egyáltalán, illetve hogy regisztrálásukat ők maguk kérték-e. Ugyanígy ellenőrizhetetlen, hogy maguk adták-e le szavazatukat, vagy helyettük mások. Teljesen zavaros bizonyos határon túli magyar szervezetek szerepe a folyamatban. Maga Pálffy Ilona, a Nemzeti Választási Iroda elnöke írta az Átlátszó Erdély portálnak küldött levelében: "Különösen aggályos lehet, ha a választópolgár által a regisztrációhoz megadott, és az ellenőrzése alól kikerült személyes adatait a segítő (különösen, ha az politikai szervezet) tárolja, és ezzel lehetősége nyílik arra, hogy – a saját címét megadva szavazólap-kézbesítési címként – a szavazási levélcsomagot a választópolgár helyett (annak tudta nélkül) átvegye, az azonosító nyilatkozatot a választópolgár adatainak felhasználásával kitöltse, és a választópolgár helyett szavazatot adjon le."

Többes ajánlás

A jelenlegi szabályozás a korábbtól eltérően lehetővé teszi, hogy egy választópolgár több jelöltet is ajánlhasson. Ezt kihasználva már a 2014-es választáson megjelentek az ún. "kamupártok". Ezeket az EBESZ így jellemzi: "Bár jelentős számú jelölt indult, többségük nem folytatott aktív kampánytevékenységet, és vélhetően azzal a céllal regisztráltak, hogy hasznot húzzanak a közpénzen finanszírozott kampánytámogatásból, vagy hogy szoros verseny esetén megosszák a szavazatokat."

Ugyanakkor tömegesen fordultak elő a hamisítások, ajánlásmásolások. Szintén az EBESZ jelentésből idézünk: "A 2018-as választásokkal kapcsolatban az ügyészséghez 229 bejelentés érkezett, és 194 esetben indult nyomozás, szinte kizárólag az ajánló aláírások összegyűjtésével kapcsolatban."

Számos esetben több jelölt ajánlásai között ugyanazok a nevek azonos sorrendben szerepeltek, sokszor jól láthatóan más aláírással. Az aláírásokat azonban a választási szervek nem ellenőrizték, mivel az eljárási törvény ezt nem írja elő. A megindult büntetőeljárásoknak pedig nincs hatása a választási eredményekre.

Választási bizottságok

A választási bizottságok választott és delegált tagokból állnak. A választott tagok túlnyomó többsége kizárólag a kormánypártok akaratának megfelelően került megválasztásra. Az EBESZ-jelentésnek a Nemzeti Választási Bizottság (NVB) tagjaira vonatkozó megállapítása érvényesnek tekinthető az egyéb választási bizottságokra is: "Jóllehet az NVB tagjainak jelölési mechanizmusa kellő alapot biztosít egy független és pártatlan választási adminisztrációhoz, az NVB tagjaival szemben támasztott előírások hiánya, valamint az NVB jelöltjeinek személyével kapcsolatos széles körű és nyilvános egyeztetés elmaradása csökkentette a választási szervek munkájába vetett általános bizalmat."

Az EKINT sarkosabban fogalmaz: "A választási szervek pártatlan demokratikus működése ugyancsak a szabad és tisztességes választás alapkövetelménye. A Nemzeti Választási Bizottság és a Nemzeti Választási Iroda ennek a követelménynek nem felelnek meg."

A "kamupártok" megjelenésének tapasztalható egy járulékos következménye is. Közülük azok, amelyek jelöltet, illetve listát tudtak állítani, jogosultak voltak tagokat delegálni a választási bizottságokba. Delegáltjaik aztán az esetek többségében együtt szavaztak a választott tagokkal, illetve a kormánypárti delegáltakkal.

II. rész

2018. április 8-án általános országgyűlési képviselő-választást tartottak Magyarországon. A választás során a Fidesz-KDNP pártszövetség kétharmados többséget szerzett az Országgyűlésben. Jelen írás célja megvizsgálni azt, hogy a jogszabályi környezet, a jogállamiság, a demokrácia helyzete, a kampány, a szavazást megelőző és a szavazásnap események alapján szabad és tisztességes volt-e ez a választás. (Az írás első része a Szép Szó május 19-i számában jelent meg.)

Átjelentkezés

A választási eljárásról szóló törvény lehetővé teszi, hogy azok a választópolgárok, akik a szavazás napján Magyarországon, de nem a lakcímük szerinti szavazókör területén tartózkodnak, a tartózkodási helyükön szavazzanak. Erre a célra minden településen (Budapesten minden kerületben) kijelölnek egy szavazókört. Néhány fővárosi kerületben már 2014-ben is gondot okozott az átjelentkezéssel szavazók nagy száma. Nem volt ez másképpen idén sem. A budapesti 2. számú választókerület kijelölt szavazókörében 10764 volt az átjelentkezéssel szavazók száma, az 1. számú választókerületben ugyanez 10285, a 8-asban 8199, a 7-esben 7865, az 5-ösben

pedig 7695. Ezt a terhelést nehezen, vagy egyáltalán nem bírták az érintett szavazatszámoló bizottságok. Voltak olyan helyek, ahol este hétkor, a hivatalos záraskor még hosszú sorok kígyóztak az utcán beengedésre várva. Ez jobb felkészüléssel, átcsoportosítással megelőzhető lett volna. Így viszont néhány helyen csak órák múlva fejeződött be a szavazás, aminek – mint látni fogjuk – egyéb negatív következménye is lett.

Szavazólappal kapcsolatos hibák

Nemcsak az átjelentkezéssel szavazók, illetve a külképviseleteken megjelentek nagy száma okozott nehezen megoldható problémát a szavazatszámoló bizottságoknak és a külképviseleti választási irodáknak. Számos esetben előfordult, hogy nem a megfelelő szavazólapokat adták át a választópolgároknak. Keveredtek az egyéni és a listás szavazólapok, vagy akár a nemzetiségi szavazólapok is. Az egyik legkirívóbb hiba a Baranya megyei 2. számú választókerület egyik komlói szavazókörében történt, ahol telefonhívásra(!), az üzenetet félreértve, 8 szavazólapon kihúzták a Demokratikus Koalíció egyéni jelöltjének nevét, és ezeket a szavazólapokat így adták át a választópolgároknak.

Amennyiben egy szavazókörben több választópolgárnak két egyéni vagy két listás szavazólapot adnak át, és ők nem észelve a hibát mindkettőt kitöltik, és bedobják az urnába, a szavazatszámolás során valamelyik fajtából többet találnak, mint ahányan megjelentek szavazni, a többletnek megfelelő számú szavazatot minden jelöltnél, illetve listánál érvénytelennek kell nyilvánítani. Ez sok jelölt, illetve lista esetén jelentősen megnövelte az érvénytelen szavazatok számát. Hogy csak a legkirívóbb példákat említsük: Biatorbágyon a listás szavazatok 33,33, Dejtáron 49,22, Fulókercsen 37,89, Pécsudvardon 51,18, Porván 32,88, Tiszarádon 36,08 százaléka lett érvénytelen. A csúcstartó Bogdása, ahol a listás szavazatok 91,67 százaléka(!) vált érvénytelenné.

Szervezett szállítás, szavazatvásárlás

Korábban szigorú szabályok tiltották a kampánytevékenységet a szavazás napján, és az azt megelőző napon. A kampánycsend intézménye néhány kivételtől eltekintve megszűnt. Ilyen kivétel a szavazás napján a választási gyűlés tartásának tilalma, a szavazóhelyiség bejáratától számított 150 méteres távolságon belüli kampány tilalma, valamint a szavazóhelyiséghez történő szervezett szállítással kapcsolatos jogi szabályozás. Ez utóbbi megsértésével kapcsolatban számos hír érkezett, ezek közül a legnagyobb port az ukrán-magyar határ mentén a kettős állampolgárok szavazásra történő szervezett szállítása verte föl, amiről a Hír TV számolt be, és amelynek vizsgálata alapján a Kúria megállapította a törvénysértést.

A Kúria egy másik ügyben azt állapította meg, hogy a pécsi 040-es számú szavazókörben sérültek az eljárási törvénybe foglalt, a választás tisztasága, az önkéntes részvétel, a jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás alapelvei rendelkezések. A bíróság bizonyítva látta egy

választópolgár meghatározott irányú szavazat leadására vonatkozó, anyagi juttatással összefüggő kijelentésének elhangzását. Ez a bizonyos irány a Fidesz volt...

Szavazatszámolás

Számos szavazókörben előfordult, hogy egy jelőltre, illetve listára adott szavazatokat a jegyzőkönyvben (és így a választási informatikai rendszerben) másik jelőlnél, illetve pártnál tüntették fel. Így például a fővárosi IV. kerületben a DK, Baján a MSZP-Párbeszéd listás szavazatai "tűntek" el. A Jobbik Pálfiszegen 14, Sárospatakon 144 szavazatot veszített így.

Adattartalom rögzítése

Az eljárási törvény szerint a szavazatszámoló bizottság a jegyzőkönyveket, választási iratokat, nyomtatványokat és szavazólapokat - a szavazatszámolás befejezését és a jegyzőkönyvek kitöltését követően haladéktalanul - a helyi választási irodához szállítja, amely a szavazóköri jegyzőkönyv adattartalmát a szavazatösszesítő informatikai rendszerben rögzíti. Számos helyen nem tették lehetővé, hogy a szavazatszámoló bizottságok tagjai az adatrögzítéskor jelen legyenek, ellenőrizzék annak törvényességét. Holott a választási bizottságok (köztük a szavazatszámoló bizottságok) törvényben meghatározott elsődleges feladatai közé tartozik a választások tisztaságának, törvényességének biztosítása.

Az is előfordult, hogy még a helyi választási irodához való bejutásban is akadályozták a szavazatszámoló bizottságok tagjait. Budapest 2. számú választókerületében például a helyi választási iroda által kiadott kézikönyv a törvényi szabályozással ellentétben azt írja elő, hogy a "(...) jegyzőkönyvvezető a két fajta eredményjegyzőkönyv mind a két példányának végleges elkészülte után az SZSZB elnökével a szavazási anyagokat beszállítja a Polgármesteri Hivatalba." Sőt, az idézett útmutatás még azt is kimondja, hogy a "(...) taxiba csak az elnök és a jegyzőkönyvvezető ülhet be."(!).

A választási honlap leállása

Április 8-án, a szavazás napján a reggeli órákban példátlan dolog történt, összeomlott a választások hivatalos honlapja. Ezt a Nemzeti Választási Bizottság is törvénysértésnek minősítette: "A Nemzeti Választási Bizottság a kifogásnak részben helyt ad és megállapítja, hogy a Nemzeti Választási Iroda megsértette a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény 2. § (1) bekezdés f) pontjában foglalt, a választási eljárás nyilvánossága alapelvét, a Ve. 42. §-át és az 57. § (3) bekezdését azzal, hogy átmenetileg a választások hivatalos honlapján nem voltak elérhetők a választási szervek elérhetőségi adatai, a Nemzeti Választási Bizottság ügyrendje és a Nemzeti Választási Iroda elnökének vagyonynyilatkozatai. A Nemzeti Választási Iroda megsértette továbbá a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény 51. § (3) bekezdését azzal, hogy a választások hivatalos oldalán a Nemzeti Választási Bizottság iránymutatásai nem elérhetők."

Az esemény valóban példátlan a rendszerváltás óta megrendezett választások történetében. Egy több százmillió forintért (a pontos összeg nem ismerhető) rendszer pont azon a napon omlott össze, amikor a legfontosabb feladatait kellett volna ellátnia. Bár már előtte is voltak figyelmeztető jelek. A választás előtti péntek délután az átjelentkezési kérelmek megnövekedett száma miatt a választási portál látogatói már átirányításra kerültek közvetlenül a <https://kerelem.valasztas.hu/vareg/> oldalra. A portál teljes adattartalmának visszaállítása csak kilenc nappal később, április 17-én történt meg.

A választási eljárás nyilvánossága

A választási eljárás törvényben garantált alapelvei között szerepel az eljárás nyilvánossága. A választási eredménnyel kapcsolatos szabályokat tartalmazó fejezet kimondja, hogy a választási irodák a választás nem hiteles eredményét tartalmazó tájékoztató adatokat a szavazás lezárását követően nyilvánosságra hozzák. Ez a szavazás befejezését követően még órákig nem történt meg. Néhány, az átjelentkezéssel szavazók számára kijelölt szavazókörben este hétkor még hosszú sorok váraкоztak a szavazóhelyiség előtt az utcán. A Nemzeti Választási Iroda úgy döntött, hogy nem lehet adatot közölni addig, amíg minden szavazókörben be nem fejeződik a szavazás. Ennek hivatkozási alapja az eljárási törvény 150. §-a volt. Ez azonban csak az ún. exit poll nyilvánosságra hozatalát tiltja, a nem hivatalos eredményeket nem. Ezért sokakban merült föl az a (hitelesen azóta sem cáfolt) gyanú, hogy a nyilvánosság tájékoztatástól történt elzárásának oka nem a törvény volt. Ráadásul, amikor már kezdett tarthatatlanná válni a helyzet, megváltozott a korábbi döntés, nem kellett megvárni, hogy befejeződjön mindenhol a szavazás, csak azt, hogy az utcán váraкоzókat "betolják" az épületen belülre. Ezután már gyorsan jöttek az adatok, szinte már a végeredmény: a kormánypártok újabb kétharmadot szereztek. Az eredmény megszületett, a kétely megmaradt. A Publicus Intézet legfrissebb felmérése szerint a megkérdezettek 37 százaléka szerint elcsalták a választást, 25 százaléuk szerint ez befolyásolta az eredményt.

Az írás elején föltettük a kérdést, szabad és tisztességes volt-e a 2018. évi országgyűlési képviselő-választás. A fenti megállapítások alapján a föltett kérdésre egyértelmű választ lehet és kell adni: a 2018. évi országgyűlési képviselő-választás nem volt szabad és tisztességes.